

Ηρώτια

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΔΗΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

Η σημαία της Κρητικής Πολιτείας (1898-1913)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΧΑΝΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ 7

ΧΑΝΙΑ 1998

ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΟΦΥΛΑΚΗΣ

Η Κρητική Πολιτεία (1898 - 1913), με νόμιμα εκλεγμένη Βουλή συνέταξε το Σύνταγμά της και τη νομολογία και, μεταξύ των άλλων, οργάνωσε την Κρητική Χωροφυλακή από Έλληνες αξιωματικούς των μαχόμενων όπλων (Πεζικού, Πυροβολικού) με οργανωτές Ιταλούς αξιωματικούς του σώματος των καραμπινιέρων. Ένα άλλο στρατιωτικό σώμα συνεστήθη την 1η Οκτωβρίου 1907, η Κρητική Πολιτοφυλακή, ο πρώτος τακτικός στρατός στο Νησί. Στο ιδρυτικό Διάταγμα του τότε Υπατού Αρμοστή Αλέξανδρου Ζαΐμη¹ δίδονται οι βάσεις και τα οργανωτικά θέματα που αφορούσαν σ' αυτήν:

Διάταγμα

Αλέξανδρος Ζαΐμης

Υπατος Αρμοστής εν Κρήτη

Έχοντες υπ' όψει το άρθρον 116 του Συντάγματος, προτάσει του ημετέρου Συμβουλίου, αποφασίζομεν και διατάσσομεν:

Περί Οργανισμού Πολιτοφυλακής

Κεφ. Α'

Σύστασις Πολιτοφυλακής

Άρθρον 1ον. - Η Πολιτοφυλακή είναι σώμα στρατιωτικόν, οφείλει δε να εκτελή πάσαν στρατιωτικήν υπηρεσίαν, ως και πάσαν ενέργειαν αναγομένην εις την ιδιότητά αυτής.

Άρθρον 2. - Η ενεργός Πολιτοφυλακή απαρτίζεται:

α) Εκ της Ανωτάτης Διοικήσεως, την οποίαν έχει το Αρχηγείον της Χωροφυλακής.

β) Εκ των 2 Ταγμάτων αυτής.

γ) Εκ των 4 Στρατολογικών Γραφείων της.

1. Αριθμ. Διατάγματος 81/23-5-1907

δ) Εκ των διαφόρων αυτής Υπηρεσιών, ήτοι Οικονομικής Διαχειρίσεως, Αποθηκών και Υγειονομικής Υπηρεσίας.

ε) Εκ της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης, ήτις είναι η αυτή με την της Χωροφυλακής.

(Ακολουθούν τα άρθρα 3 - 23 που κανόνιζαν τις λεπτομέρειες, π.χ. για τα διάφορα Τμήματα, Στρατολογίας, Διοικητικό, Οικονομικό, Υγειονομικό, κλπ., για τα Τάγματα της Πολιτοφυλακής, για τα Επιτελεία, περί Στρατολογίας, περί της Οικονομίας και Λογιστικής των Ταγμάτων).

Εν Χαλέπα 23 - 5 - 1907

Αλέξανδρος Θρασυδούλου Ανδρέου Ζαΐμης

Ι. Σαουνάτσος

Π. Ταταράκης

Χ.Ν. Φανδρίδης

Πριν αλλά και μετά το παραπάνω Διάταγμα καταχωρούνται στην Εφημερίδα της Κρητικής Πολιτείας² και οι ειστηγής των Σαουνάτσου, Φανδρίδη, Ταταράκη, για την οργάνωση της Πολιτοφυλακής.

Η Χωροφυλακή είχε δημιουργηθεί πριν από τη συγκρότηση της Πολιτοφυλακής και είχε, όπως αναφέρθηκε, οργανωθεί από Ιταλούς καραμπινιέρους και οπλίτες Κρήτες. Αρχηγός της Χωροφυλακής ήταν ο ταγματάρχης του Πυροβολικού Ανδρέας Μομφερράτος, ο οποίος παρέμεινε και Αρχηγός της Πολιτοφυλακής.

Η σκέψη για την οργάνωση της Πολιτοφυλακής υπήρχε, ως φαίνεται, από πριν. Ο Βενιζέλος, σε επιστολή του προς τον φίλο του ιερέα Στέφανο Προδατάκη στις Άγιες Παρασκευές Πεδιάδος, στις 2 Απριλίου του 1906, έγραφε: «...επιδιωκομένης εν τω μεταξύ και της οργανώσεως της Πολιτοφυλακής υπό Ελλήνας αξιωματικούς, προς αντικατάστασιν των διεθνών στρατευμάτων, θα μας οδηγήση ταχέως και ασφαλώς εις την ένωσιν».

Σύμφωνα με το παραπάνω Διάταγμα της συστάσεώς της, η Πολιτοφυλακή περιελάμβανε Αρχηγείο, δύο Τάγματα, Οικονομική Υπηρεσία και Υγειονομική Υπηρεσία. Τα Στρατολογικά Γραφεία και η Στρατιωτική Δικαιοσύνη ήταν τα ίδια με αυτά της Κρητικής Χωροφυλακής.

Με Νόμο³ επετράπη στην Κυβέρνηση να καλεί για υπηρεσία στην Πολι-

2. Εφημερίς της Κρητικής Πολιτείας, φ.29/29-5-1907

3. Νόμος 631/17-7-1907

τοφυλακή αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Ελληνικού στρατού. Στο νέο Σώμα δόθηκε το όνομα «Πολιτοφυλακή» αντί του ονόματος «Στρατός της Κρήτης» για να δίδεται η εξήγηση στην Τουρκία, στην φιλή επικυριαρχία της οποίας υπαγόταν ακόμη το Νησί, ότι το Σώμα αυτό προορίζεται μόνον για την τήρηση της τάξης στην Κρήτη. Παρά ταύτα η Πολιτοφυλακή ήταν όπλο μάχης, καθ' όλα όμοιο με το Ελληνικό Πεζικό, και επομένως τακτικός στρατός.

Είχε, όπως προαναφέρθηκε, δύο Τάγματα, το 1ο με έδρα τα Χανιά, και το 2ο με έδρα το Ηράκλειο, και υπαγόταν στην ίδια με τη Χωροφυλακή διοίκηση, η οποία ονομάσθηκε «Αρχηγείον Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής», και είχε έδρα την πρωτεύουσα της Κρήτης, τα Χανιά. Προορισμός της Πολιτοφυλακής, τον οποίο όρισαν οι Μεγάλες Δυνάμεις⁴, ήταν: «να τηρήση την τάξιν εν τη Νήσω», είχαν μάλιστα υποσχεθεί ότι, όταν θα επετυγχάνετο αυτό, θα ανακαλούσαν από την Κρήτη τα στρατεύματά τους.⁵

Ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Γ. Θεοτόκης, σε ομιλία του στην Αθήνα προς τους αποστελλομένους στην Κρήτη πρώτους αξιωματικούς, ανέφερε ότι «αι Δυνάμεις αναμένουν να αποδείχῃ διὰ της Κρητικής Πολιτοφυλακής ότι η Ελλάς είναι εις θέσιν να διοικήσῃ μικτούς πληθυσμούς». Περίπου τα ίδια έγραφε τότε και ο ντόπιος τύπος, αναφέροντας ότι «Η Πολιτοφυλακή οργανώθη ἵνα αντικαταστήσῃ τα διεθνή στρατεύματα». Ο Πρωθυπουργός Γ. Θεοτόκης, απευθυνόμενος προς τους αξιωματικούς σημείωνε ακόμη: «η σιδηρά πειθαρχία, η αξιοπρεπής και αβρά συμπεριφορά, το μειλίχιον και η πραότης..... θα συντελέσουν εις την πλήρωσιν της εθνικής αποστολής, διὰ την οποίαν σας εξέλεξεν η Πατρίς»⁶.

Η οργάνωση και εκπαίδευση της Κρητικής Πολιτοφυλακής έγινε, ως προαναφέρθηκε, από αξιωματικούς του Πεζικού του Ελληνικού στρατού, που ανακλήθηκαν από την ελεύθερη Ελλάδα, με την έγκριση των Προστατιδών Δυνάμεων. Εγιναν πρώτα οι αναγκαίες προεργασίες: Καταρτίσθηκε Μητρώο αρρένων⁷ για πρώτη φορά στην Κρήτη και κανονίσθηκαν τα της στρατολογίας της Πολιτοφυλακής, τα περί σωματικής εξέτασης των στρατευσίμων και ορί-

4. Σχετική διακοίνωση της 10 Ιουλίου 1906

5. Εφημ. Ηρακλείου «Δάφνη», φ. της 21/6/1907

6. Εφημ. Ηρακλείου «Ελπίς», φ. της 4/10/1907

7. Σύμφωνα με το Διάταγμα 43/30-3-1907

σφηκαν οι πρωτεύουσες των Δήμων, στις οποίες θα μετέβαιναν τα Στρατολογικά Συμβούλια στα οποία θα προσέρχονταν οι στρατεύσιμοι για εξέταση και κλήρωση.⁸ Είχαν οργανωθεί τέσσερα Στρατολογικά Γραφεία, ένα σε κάθε νομό του Νησιού.

Κανονίσθηκαν επίσης τα περί της καταστάσεως των αξιωματικών⁹, τα περί εφεδρείας της Πολιτοφυλακής κ.λ.π. Με διαταγή του Αρχηγού της Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής, Ταγματάρχη Ανδρέα Μουφερράτου, κοινοποιήθηκαν τα Μητρώα των αρρένων που είχαν γεννηθεί το 1886,¹⁰ ώστε οι στρατεύσιμοι να συμμορφωθούν με τα αναφερόμενα στο Διάταγμα περί Στρατολογίας και ορίσθηκε ετήσια θητεία (από 1 - 10 - 1907 μέχρι 30 - 9 - 1908).

Τον Ιούλιο του 1907 τα Στρατολογικά Συμβούλια, περιόδευσαν στις επαρχίες και στάθμευσαν στα εγκαίρως ορισθέντα επαρχιακά κέντρα (πόλεις, κωμοπόλεις και μεγάλα χωριά), στα οποία, ύστερα από ειδοποίηση με ανακοινώσεις που είχαν τοιχοκολληθεί στα καφενεία, προσήλθαν οι εγγεγραμμένοι στους σχετικούς στρατολογικούς καταλόγους στρατεύσιμοι άνδρες της κλάσεως του 1907, γεννημένοι το 1886, και έγινε η διαδικασία της κλήρωσής τους. Η κλήρωση έγινε με μικρά ισομεγέδη κομμάτια χαρτιού, τυλιγμένα στο μέγεθος περίπου ενός τσιγάρου, στα οποία είχαν αναγραφεί εσωτερικά από έναν αριθμό, από το 1 μέχρι τον αριθμό των κληθέντων και προσελθόντων στρατευσίμων. Ο καλούμενος και προσερχόμενος στρατεύσιμος έπαιρνε από το σύνολο των κυλινδρικά τυλιγμένων χαρτιών, ένα κλήρο, τον ξεδίπλωνε και έβλεπαν τον αριθμό. Στο συγχρόνως συντασσόμενο πρακτικό αναγραφόταν απέναντι από το όνομα του κάθε ενός ο αριθμός που του είχε τύχει. Όσους είχαν μικρό αριθμό, τα μέλη του Συμβουλίου πληροφορούσαν αμέσως ότι θα εκαλούντο για κατάταξη στην Πολιτοφυλακή σε πρώτη πρόσκληση εν καιρώ, ενώ οι υπόλοιποι θα εκαλούντο αργότερα, υπαγόμενοι στην εφεδρεία της ενεργού Πολιτοφυλακής, και θα κατέβαλε ο κάθε ένας είκοσι δρχ., αλλιώς θα κατατάσσονταν και αυτοί.

Αρκετό από το προσωπικό των δύο Σωμάτων στην Κρήτη μετακινείτο από το ένα στο άλλο, π.χ. Διοικητές μοιραρχιών και υπομοιραρχιών της Χωροφυλακής ήταν επίσης μάχιμοι αξιωματικοί του Πεζικού και του Πυροβολι-

8. Διατάγματα Αριθμ. 82, 83 και 84 της 23ης Μαΐου 1907

9. Διάταγμα Αριθμ. 97/8-6-1907

10. Αριθμ. 1218/19-6-1907

κού που είχαν μετακληθεί από την Ελλάδα και άλλοι, που μετετίθεντο και στην Κρητική Πολιτοφυλακή, από την οποία πάλι κάποιοι αξιωματικοί έπαιραν πολλές φορές απόσπαση για την αναπλήρωση των ομοιοβάδμων τους στη Χωροφυλακή.

Από τους Κρήτες οπλίτες πολλοί προήχθησαν γρήγορα σε υπαξιωματικούς και αργότερα σε αξιωματικούς της Χωροφυλακής. Ανθυπομοίραρχοι καθώς και οι ανθυπασπιστές της χωροφυλακής απεσπώντο προσωρινά στην Πολιτοφυλακή ως ουλαμαγοί.

Η δύναμη της Χωροφυλακής, μαζί με αυτούς που υπηρετούσαν στα Στρατολογικά Γραφεία της, ορίσθηκε¹¹ σε 37 αξιωματικούς και 1218 υπαξιωματικούς και χωροφύλακες, συνολικά δηλαδή 1255 άνδρες.

Στις 30 Αυγούστου 1907 εκδόθηκε το παρακάτω Διάταγμα, που καταχωρήθηκε στο Α' Τεύχος της Επίσημης Εφημερίδας της Κρητικής Πολιτείας¹²:

Αλέξανδρος Ζαΐμης

Υπάτος Αρμοστής εν Κρήτη

Συμφώνως ταις διατάξεσι των άρθρων 43, 44 και 45 του υπ' αριθμ. 82 ε.ε. ημετέρου περί Στρατολογίας Διατάγματος, προτάσει του ημετέρου επί των Εσωτερικών Συμβούλου, αποφασίζομεν και διατάσσομεν:

Καλούνται την 1ην Οκτωβρίου ε.ε. οι κληρωτοί οι εγγεγραμμένοι εν τοις σχετικούς στρατολογικούς ελέγχους της ενεστώσης απογραφής να προσέλθωσι και καταταγώσιν εις την Πολιτοφυλακήν.

Στη συνέχεια του Διατάγματος οριζόταν οι τόποι προσέλευσης και κατεχωρείτο ονομαστικός κατάλογος των καλουμένων κληρωτών κατά Νομούς και Δήμους.

Ο υπόπιος Τύπος¹³ ανήγγελε επίσης τη συγκρότηση της Πολιτοφυλακής: «Την 18 - 6 - 1907, ώραν 6.15μ.μ., εις συνεδρίασιν του Υπουργικού Συμβουλίου, αποφασίσθη, αιτήσιν του Αρμοστού Αλεξάνδρου Ζαΐμη, η αποστολή Ελλήνων αξιωματικών εις Κρήτην προς οργάνωσιν της Πολιτοφυλακής, καθ' όσον οι αντιπρόσωποι των Δυνάμεων τον διαβεβαίωσαν ότι μόλις αύτη πα-

11. Σύμφωνα με το Νόμο 659/14-10-1907

12. Αριθμ. Διατάγματος 131/24-8-1907

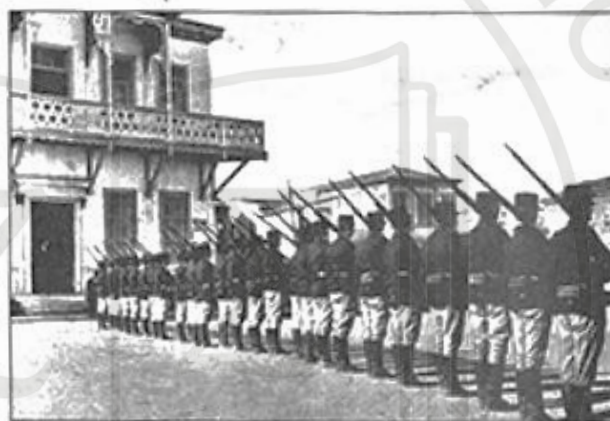
13. Εφημ. Ηρακλείου «Δάφνη», φ. της 21/6/1907

ράσχη εγγύησιν δια την πλήρη τήρησιν της τάξεως, θα διατάξουν την αποχώρησιν των στρατών των».

Ας σημειωθεί ότι η Χωροφυλακή και η Πολιτοφυλακή υπαγόταν στον Σύμβουλο - Υπουργό των Εσωτερικών της Κρητικής Πολιτείας, με Διάταγμα¹⁴ δε κυρώθηκαν ως κανονισμοί της Πολιτοφυλακής, αυτοί του Ελληνικού Πεζικού.

Στην Κρήτη αυτόν τον καιρό υπήρχαν βέβαια και Τούρκοι μουσουλμάνοι πολίτες που εκλήθησαν επίσης για στράτευση. Στους 500 άνδρες κάθε Τάγματος περιλαμβανόταν και 30 - 50 οθωμανοί. Με Νόμο¹⁵ επιτράπηκε στους μουσουλμάνους πολιτοφύλακες να φέρουν το πηλήκιο χωρίς γείσο, ώστε να μη τους εμποδίζει όταν προσκυνούσαν στο τζαμί.

Ο Νόμος περί Στρατολογίας¹⁶ όριζε, σύν τοις άλλοις, ότι κάθε Κρητικός ηλικίας 21 - 51 έτους όφειλε να υπηρετήσει αυτοπροσώπως στην Πολιτοφυλακή, οριζόταν δε ότι η θητεία ενός έτους ήταν υποχρεωτική, ενώ γίνονταν δεκτοί στην Πολιτοφυλακή μόνο Κρήτες. Ας σημειωθεί ότι με σχετικό διάταγμα οριζόταν ως κατώτατο ανάστημα για τους Πολιτοφύλακες 1,54 μ. και για τους Χωροφύλακες 1,66 μ.

Η δύναμη της Πολιτοφυλακής είχε ορισθεί διά Νόμου¹⁷ κατά το οικονομικό έτος 1907 σε 41 αξιωματικούς, 114 υπαξιωματικούς και 1.000 πολιτοφύλακες, συνολικά δηλαδή 1.155 άνδρες.

Στις 30 Σεπτεμβρίου του 1907, περίπου 70 αξιωματικοί και υπαξιωματικοί του Ελληνικού στρατού, διαγραφέντες φαινομενικά από τη δύναμη του Ελληνικού στρατού, έφθασαν στην Κρήτη με το ατμόπλοιο «Θεσσαλία». Ήταν οι πρώτοι που είχαν μετακληθεί για την οργάνωση και εκπαίδευση της

14. Αριθμ. Διατάγματος 152/21-9-1907

15. Νόμος 655/9 - 10 - 1907

16. Νόμος 715/14 - 11 - 1907

17. Νόμος. 656/9 - 10 - 1907

Πολιτοφυλακής. Στον τύπο της εποχής¹⁸ καταχωρείται περιγραφή της άφιξης και υποδοχής των πρώτων αυτών εκπαιδευτών της Πολιτοφυλακής:

«Οι Έλληνες αξιωματικοί, επιβαίνοντες του ατμοπλοίου “Θεσσαλία” της Πανελληνίου, έφθασαν εις Χανιά λίαν πρωΐ της παρελθούσης Κυριακής (30 Σεπτεμβρίου 1907). Η γενομένη εις αυτούς εκεί υποδοχή υπήρξεν εγκαρδιωτάτη υπό τε των αρχών και των πολιτών. Περί την δην μ.μ. της ίδιας ημέρας οι διά το

ενταύθα εδρεύον Τάγμα της Πολιτοφυλακής προορισθέντες αξιωματικοί, επιβαίνοντες του ιδίου ατμοπλοίου, έφθασαν εις την ημετέραν πόλιν περί ώραν 7ην πρωϊνήν της παρελθούσης Δευτέρας (1-10-1907). Πλήθος άπειρον λαού είχε καταλάβει τον λιμένα, μεταξύ του οποίου διεκρίνοντο πάντες οι κληθέντες στρατεύσιμοι, εις δε την αποβάθραν παρατεταγμένον απόσπασμα χωροφυλάκων απένευμε τας στρατιωτικάς τιμάς εις τους αξιωματικούς, ούς υπεδέχθησαν οι συνάδελφοί των της Χωροφυλακής και αι αρχαί της πόλεως, τους προσεφώνησε δε ο Γυμνασιάρχης κ. Παλιεράκης εκ μέρους της πόλεως δι’ ενδουσιώδους προσλαλιάς. Οι αξιωματικοί, συνοδευόμενοι υπό τα εκκωφαντικά “ζήτω” του λαού, κατέλυσαν εις το ξενοδοχείον “Κνωσσός” (οδός 25ης Αυγούστου ή Μαρτύρων, άγούσα εκ του λιμένος προς την πόλιν), οι δε υπαξιωματικοί (επιλοχίαι και λοχίαι) εις την Μοιραρχίαν, όπου υπό των συναδέλφων των έτυχον αδελφικών περιποιήσεων».

Το δημοσίευμα κατέληγει: «Χαιρετίζοντες μετά πάντων των συμπολιτών την επ’ αισίους οίωναίς άφίξιν των αδελφών αξιωματικών, ευχόμεθα ολοφύγως, όπως φέρουν εις πέρας την βαρείαν εντολήν, ην ανέδηκεν αυτοίς η Πατρίς».

Στο δημοσίευμα παρετίθεντο τα ονόματα των 8 αξιωματικών (λοχαγού, υπολοχαγών, ανθυπολοχαγών και ανθυπιάτρων) και των 26 υπαξιωματικών (επιλοχιών και λοχιών). Δεκαεννείς δεν είχαν σταλεί, επειδή επρόκειτο σύντομα να εκλεγούν και να προαχθούν στον βαθμό αυτό άνδρες από τους νεοσύλληκτους Κρήτες, όπως και έγινε.

18. Εφημ. Ηρακλείου «Ελπίς», φ. της 4/10/1907

Την ίδια ημέρα (1-10-1907) άρχισε και η κατάταξη των κληθέντων (νεο-συλλέκτων κληρωτών). Στους μετακληθέντες από την Ελλάδα αξιωματικούς, η Κρητική Πολιτεία, με σχετικό Διάταγμα¹⁹ ανέθεσε υπηρεσία από 1/10/1907 στην Πολιτοφυλακή, αναφέροντάς τους ονομαστικά. Στην Κρήτη ήλθαν αργότερα κι άλλοι αξιωματικοί και υπαξιωματικοί.

Την Οικονομική Υπηρεσία είχε αναλάβει στο Αρχηγείο ένας αξιωματικός τμηματάρχης και από ένας ανθυπολοχαγός διαχειριστής σε κάθε Τάγμα. Ο προϋπολογισμός εξόδων ανερχόταν σε 5.905.980 δραχ.²⁰ ενώ τα έξοδα της Πολιτοφυλακής σε 1.189.016 δραχ. Σύν τω χρόνω έγινε και η προμήθεια κλινοστρωμάτων, οπλισμού, υματισμού και άλλου αναγκαίου υλικού.

Επί κεφαλής της Υγειονομικής Υπηρεσίας της Χωροφυλακής και της Πολιτοφυλακής είχε τεθεί εξ' αρχής στρατιωτικός ιατρός ως Διευθυντής του Υγειονομικού Τμήματος του Αρχηγείου. Αργότερα, με εγκύκλιο του Συμβούλου των Εσωτερικών, εκλήθησαν για εκτέλεση υπηρεσίας δόκιμοι ιατροί, υποβάλλοντας μέσα σε ένα 20ήμερο σχετική αίτηση με τα οριζόμενα πιστοποιητικά, όσοι νέοι ιατροί ήδελαν να ονομασθούν ακόλουθοι, ώστε να καταλάβουν θέσεις ανθυπιάτρων στα Σώματα της Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής. Και πράγματι προσλήφθηκαν έξι ιατροί ως ακόλουθοι (δόκιμοι) οι οποίοι μετά από μερικούς μήνες προήχθησαν σε ανθυπιάτρους.

Με Διάταγμα²¹ κατανεμήθηκαν οι Έλληνες αξιωματικοί στα δύο Τάγματα και στο Αρχηγείο. Ως προαναφέρθηκε, η Πολιτοφυλακή περιελάμβανε κοινό Αρχηγείο Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής, και 2 Τάγματα, το 1ο στα Χανιά και το 2ο στο Ηράκλειο. Το κάθε Τάγμα διαιρείτο σε 4 Λόχους και ο κάθε Λόχος περιελάμβανε 4 Διμοιρίες. Η Α' και Β' Διμοιρία αποτελούσαν τον Α' Ουλαμό και η Γ' και Δ' τον Β' Ουλαμό. Κάθε Διμοιρία αποτελείτο από 2 Ενωμοτίες, επομένως ο Λόχος είχε 8 Ενωμοτίες.

Οι Ενωμοτίες έφεραν σε καιρό ειρήνης τους περιττούς αριθμούς 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 και 15, διότι προβλεπόταν ότι σε περίπτωση επιστράτευσης θα συγκροτούντο ισάριθμες Ενωμοτίες από τους εφέδρους, που θα έφεραν τους άρτιους αριθμούς: 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14 και 16, ώστε με τις εν ενεργεία Ενωμοτίες, να συγκροτούν σε καιρό πολέμου Λόχο με 16 Ενωμοτίες.

19. Αριθμ. Διατάγματος 164/2 - 10 - 1907

20. Νόμος 676/6-1-1907,

21. Αριθμ. Διατάγματος 165/2 - 10 - 1907

Η κατανομή των στελεχών (αξιωματικών και υπαξιωματικών) στους Λόχους έγινε από τους δύο Διοικητές των Ταγμάτων, εν πλώ, στο κατάστρωμα του πλοίου «Θεσσαλία», όταν έπλεαν προς την Κρήτη. Τα

Τάγματα λοιπόν οργανώθηκαν όπως αναφέρθηκε προηγουμένως και οι πρώτοι αξιωματικοί και υπαξιωματικοί τοποθετήθηκαν και ανέλαβαν υπηρεσία από την 1η Οκτωβρίου του 1907.

Αργότερα επήλθαν βέβαια μεταβολές, μεταθέσεις μεταξύ των Ταγμάτων, μετακλήσεις νέων, αντικαταστάσεις άλλων ύστερα από προαγωγές ή άλλες ανάγκες της υπηρεσίας, προσλήψεις ανθυπομοιφάρχων και ανθυπασπιστών της Χωροφυλακής στα Τάγματα κλπ.

Εγκαίρως, και πριν την κατάταξη των κληρωτών, είχαν οριστεί και τα οικήματα στρατωνισμού των Ταγμάτων. Το 1ο Τάγμα, αυτό των Χανίων, εγκαταστάθηκε αρχικά στο ξρούριο Ιτζεδίν στο Καλάμι, πάνω από τη νότια ακτή του λιμανιού της Σούδας, το οποίο εχρησιμοποιείτο περιοδικά και ως φυλακή βαρυνοεικτών καταδίκων. Μετά την αποχώρηση των Διεθνών Στρατευμάτων από την Κρήτη, το Τάγμα αυτό μετεστάθμευσε στην πόλη των Χανίων και εγκαταστάθηκε στον Ιταλικό στρατώνα, που είχε αδειάσει στο μεταξύ.

Το 2ο Τάγμα, αυτό του Ηρακλείου, εγκαταστάθηκε σε μεγάλο επιμήκη στρατώνα μέσα στην πόλη, κτίσμα που είχε ανεγερθεί επί Τουρκοκρατίας,²² εκεί όπου υπήρχε προηγουμένως ο Ενετικός στρατώνας του Αγίου Γεωργίου. Ο στρατώνας αυτός ήταν διώροφος και είχε ευρύχωρους θαλάμους που χωρούσαν ο κάθε ένας πάνω από 200 άνδρες χωρίς όμως κλίνες. Μετά την αποχώρηση του Τουρκικού στρατού από την Κρήτη²³, στέγασε το Γυμνάσιο του

22. Ομοίο με τον στρατώνα Ταξίμ της Κωνσταντινούπολης

23. Νοέμβριος του 1898

Ηρακλείου, το Αρχαιολογικό Μουσείο και άλλες Υπηρεσίες.²⁴ Το 2ο Τάγμα κατέλαβε το μισό κτίριο και συγκεκριμένα την ανατολική πτέρυγα. Τα Γραφεία του Τάγματος εγκαταστάθηκαν στην ανατολική άκρη της, στον άνω όροφο. Οι Λόχοι στρατωνίσθηκαν ένας σε κάθε θάλαμο. Δεν υπήρχαν μικρά δωμάτια για Γραφεία και Αποθήκες, και έτσι οι Λόχοι εχώρισαν διαμερίσματα για τον σκοπό αυτό με πρόχειρα μέσα (σανίδες, τέντες). Τα μαγειρεία των 4 Λόχων του Τάγματος στήθηκαν έξω από τη νότια πλευρά του Στρατώνα, κατά μήκος της και κατά σειρά, και χωρίσθηκαν από την εκεί πλατεία Δασκαλογιάννη με σανιδώματα. Στον στρατώνα αυτό οι θάλαμοι στην αρχή δεν είχαν κλίνες και οι νεοσύλλεκτοι κοιμόταν στο δάπεδο με κλινოსκεπάσματα και προσκεφάλια αλλά χωρίς σεντόνια. Αργότερα έγινε προμήθεια και τοποθέτηση κλινών.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι, μετά την αποχώρηση των Διεθνών στρατευμάτων το 1908, το Τάγμα αυτό μεταστεγάσθηκε στον στρατώνα των Αγγλων που είχε αγορασθεί από την Κρητική Πολιτεία.

Η κατάταξη των κληθέντων κληρωτών στα Τάγματα άρχισε, όπως είχε οριστεί με το σχετικό Διάταγμα²⁵ αμέσως μόλις έφθασαν οι εκπαιδευτές την 1η Οκτωβρίου 1907, στους πρόχειρα προετοιμασμένους στρατώνες. Επειδή δεν είχαν έλθει με τους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς από την Ελλάδα και γραφείς, χρησιμοποιήθηκαν οι πλέον εγγράμματοι σε κάθε Λόχο. Κάποιοι από αυτούς επίσης εκτέλεσαν το θράδυ και καθήκοντα θαλαμοφυλάκων και σκοπών (φρουρών) του στρατώνα, χωρίς στρατιωτική στολή και όπλα, με οδηγίες και επίβλεψη λοχία αρχιφύλακα. Η κατάταξη διήρκεσε όλη την ημέρα. Συγχρόνως με την εγγραφή εχορηγούντο τα σκεύη συσσιτίου, το παγούρι και η σιτισδόχος που ήταν σάκκος λινός, αναρτώμενος στους ώμους, ενώ διανεμήθηκε και ξηρά τροφή την ημέρα αυτή. Ο υματισμός χορηγήθηκε αργότερα (12 - 10 - 1907).

Την επόμενη μέρα διανεμήθηκαν στους Λόχους τα μαγειρικά σκεύη και έγινε για πρώτη φορά παρασκευή μαγειρευτού συσσιτίου. Επειδή δεν υπήρχε ακόμη τραπεζαρία, οι άνδρες έτρωγαν στους θαλάμους του στρατώνα. Αρχισαν επίσης οι πρώτες θεωρίες: περί Πατρίδας, προορισμού του στρατού, πειθαρχίας, θαυμοφόρων, διακριτικών των θαυμών, χαιρετισμού, συνδέσεως του στρατού,

24. Ήταν οικοδομή ολομερής με 3 κύριες πύλες.

25. Αριθμ. Διατάγματος 131/24 - 8 - 1907

προσευχής, όρκου κλπ., ενώ έγινε και η κουρά, κατά την οποία χρησιμοποιήθηκαν ως κουρείς νεοσύλλεκτοι που γνώριζαν την τέχνη αυτή.

Δεν υπήρχαν δεκανείς, όπως προαναφέρθηκε, γι αυτό και εξελέγησαν για την εκτέλεση καθηκόντων δεκανέων οι πλέον εγγράμματοι²⁶ και εμφανίστηκαν μοι.

Στις 8 Οκτωβρίου 1907 άρχισαν οι πρώτες ασκήσεις αόπλως (γυμναστική, σωμασκήα) μέσα στους θαλάμους. Την επομένη οι Λόχοι παρέλαβαν τον οπλισμό τους, αλλά δεν τον διένειμαν αμέσως στους άνδρες. Επίσης παραλήφθηκαν από τους Λόχους τα στιβάκια, δηλ. οι μπότες της στολής των Πολιτοφυλάκων.

Στις 11 Οκτωβρίου 1907 οι νεοσύλλεκτοι έλαβαν τον μισθό της πρώτης δεκαημέριας, 15 λεπτά για κάθε ημέρα, τον οποίο πολλοί διέδесαν στον έρανο υπέρ του Εθνικού Στόλου.

Από τις 12 ως τις 15 Οκτωβρίου 1907 οι Λόχοι άρχισαν να παραλαμβάνουν τον υατισμό για την ανάλογη ένδυση. Η διανομή του υατισμού και της υποδήσεως στους νεοσύλλεκτους έγινε στους θαλάμους των Λόχων, καθώς και η σχετική δοκιμή των στολών. Η τελική ένδυση, η αλλαγή δηλαδή των ιδιωτικών ενδυμάτων με την στρατιωτική στολή (χειμερινή την εποχή αυτή), τουλάχιστον για το Τάγμα του Ηρακλείου, έγινε στα θερμά λουτρά καθαριότητας της πόλεως, τα χαμάμ.

Όπως είχε κανονισθεί, η στολή των πολιτοφυλάκων, περιελάμβανε: το πηλήκιο από μπλε τσόχα, τον χιτώνα (ή χιτώνιο, όχι αμπέχοιο) από σκούρα μπλε τσόχα, που είχε πολλά κουμπιά και ήταν μακρύς (έφθανε σχεδόν μέχρι τα γόνατα), την περισκελίδα (πανταλόνι) από τσόχα λευκωπή κοντή (κυλόττα), τη χλαίνη (μανδύας), τις ενδρομίδες (υποδήματα, μπότες), τον υποδύτη (πουκάμισο) και τη σκελέα - τα δύο τελευταία ήταν λινά. Η στολή αυτή φορέθηκε για μια πενταετία στην Κρήτη, μέχρι δηλαδή την επιστράτευση στις 19 - 9 - 1912, για τους Βαλκανικούς πολέμους, οπότε φορέθηκε το χακί. Η θερινή στολή ορίσθηκε να είναι από Αγγλικό χακί. Τα διακριτικά των βαθμών ήταν στο κάτω μέρος των χειρίδων του χιτωνίου και ήταν μια μάλλινη κιτρινωπή ταινία, στο χρώμα του κρόκου, σε ορισμένο φάρδος. Των δεκανέων ήταν λίγο φαρδύτερη από αυτήν των υποδεκανέων, οι λοχίες και οι επιλοχίες έφεραν δύο και τρεις ταινίες αντίστοιχα όπως αυτή των δεκανέων.

26. Τελειόφοιτοι Γυμνασίου υπήρχαν τότε ελάχιστοι, περίπου 5 κατά Λόχο.

Ο ματισμός έμοιαζε στο χρώμα με τον ματισμό του Ελληνικού στρατού, αλλά με κάποιες διαφορές. Π.χ. το χειμερινό χιτώνιο από μπλε τσόχα ήταν μακρύτερο από το Ελληνικό και έφερε περισσότερα μεταλλικά κουμπιά (8 αντί 5), του Ελληνικού στρατού έφτανε μέχρι τη μέση, αλλά αυτό της Πολιτοφυλακής έφτανε σχεδόν μέχρι τα γόνατα, τα υποδήματα ήταν στιβάνια ψηλά (μπότες) που έφταναν λίγο πάνω από το μέσον της κνήμης, ενώ του Ελληνικού στρατού ήταν αρβύλες.

Στις 15 Οκτωβρίου 1907 οι άνδρες παρέλαβαν τον οπλισμό στους θαλάμους τους: Τουφέκια νεώτατα για την εποχή αυτή, Μάνλιερ - Σενάουερ, υποδείγματος 1903, διαμετρήματος 0,065 μ., ξιφολόγχες, και την εξάρτησή (ζωστήρας, 3 φυσίγγιότρες, και δέκη της ξιφολόγχης). Οι Πολιτοφύλακες αποστήδισαν τους αριθμούς των όπλων τους, ενώ οι υποψήφιοι θαύμοφοροι τους κατέγραψαν στα συνταχθέντα βιβλιάρια ενωμοσίων και δημοσίων. Αρχίστε αμέσως η διδασκαλία για την αποσυναρμολόγηση και συναρμολόγηση του τουφέκιού και την ονοματολογία των τμημάτων του, ενώ η χρήση του διδάχθηκε σταδιακά. Στις 27 Οκτωβρίου συμπληρώθηκε η διανομή οπλισμού και εξαρτήσεως.

Αρχισαν επίσης οι ασκήσεις (γυμνάσια) εντός και εκτός των Στρατώνων. Συντάξεις και λύσεις των ζυγών, ζυγίσεις, θαύσματα, μεταβολές, αλλαγές κατευθύνσεως, μετασχηματισμοί κλπ. Η εκπαίδευση συνεχιζόταν εντατικά.

Οι εκλεγέντες νεοσύλλεκτοι ως υποψήφιοι για το θαύμο του δεκανέα, έδωσαν γραπτές και προσφορικές εξετάσεις και αποτέλεσαν Δημοφία εκπαιδευτική.

Τα σχόλια για την Κρητική Πολιτοφυλακή ήταν πολύ θετικά και από τους πολίτες και από τον Τύπο. Την 1η Νοεμβρίου 1907, στην εφημερίδα «Ελπίς» του Ηρακλείου²⁷ αναφέρεται μεταξύ άλλων και τα εξής:

«Λαμβάνοντες αφορμήν εκ της ενταύθα αρίξεως του κ. Αρχηγού της Πολιτοφυλακής, ής σκοπός η επιδεώρησις του εν τη πόλει ημών 2ου Τάγματος, και εξ ής, ως επληροφορήθημεν, έμεινεν ευχαριστημένος, .. θα είπωμεν ολίγα τινά περί του Σώματος τούτου, το οποίον, καθ' ημάς, εκτός του ότι θαποδύ μετ' ού πολύ σπουδαιότατος παράγων προς παγίωσιν της δημοσίας τάξεως, εκτός του ότι τρέφομεν την ελπίδα ότι εν προσεχεί ή απωτέρω μέλλοντι θα αγωνισθή μετά των συστρατιωτών του ελευτέρου Κράτους προς εκπλήρωσιν της

27. Τετράστιγλο άρθρο του Σ. Μ. Βιστάκη με τίτλο «Η Πολιτοφυλακή μας»

Μεγάλης Ιδέας, της γαλουχούτης πάντα Ελληνα, εκτός λέγω, των δύο τούτων σπουδαιοτάτων αποτελεσμάτων, ών θα γίνη πρόξενον, θα επιτελέση και άλλο, ίσως πολύ σπουδαιότερον τούτου, θα μορφώση δηλονότι βαθμηδόν τον Κρητικόν λαόν. Είναι αναντίρρητον ότι κεκτήμεθα τας αρετάς εκείνας, άς θέον να έχωσιν οι λαοί, οίτινες θέλουν να μεγαλουργήσωσιν".».

«Μία των αρετών του Κρητός, ήτις θέον να εξαρδή, λόγω της μεγίστης σπουδαιότητος αυτής, είναι η αξιέπαινος προθυμία, μεθ' ής οι κληρωτοί, ευδύς από της πρώτης ημέρας έσπευσαν να προσέλθωσιν εις τας τάξεις τους στρατού. Είναι θεδαιωμένον ότι τοιαύτη υπήρξεν η προθυμία των κληρωτών, ώστε όχι μόνον ευδύς συνεπληρώθη ο ωρισμένος αριθμός, αλλά και πλείονες τούτου προσήλθον, όθεν η υπηρεσία ηναγκάσθη ουχί ολίγους ν' αποστείλη οίκαδε».

Ο αρθρογράφος της εφημερίδας, συνεχίζοντας, αναφέρει ότι παρακολούθησε την εκγύμναση των ανδρών από τους υπαξιωματικούς, επαινεί την συμπεριφορά των γυμναστών και την αρετή και οξεία αντίληψη των ανδρών, γράφει ότι «η τροφή των Πολιτοφυλάκων είναι καλή», ενώ κρίνει τον Στρατώναι «ακατάλληλον, ανδυγεινόν και ανεπαρκή», εξηγώντας τους λόγους και συνιστά να ληφθή μέριμνα για καταλληλότερο στρατωνισμό των Πολιτοφυλάκων, ώσπου να εξευρεθούν τα απαραίτητα ποσά για την κατασκευή πραγματικών στρατώνων.

Η αποτελεσθείσα από τους 40 υποψήφιους δεκανείς Εκπαιδευτική Δμοιρία άρχισε να εκπαιδεύεται εντατικά από τον ανθυπολοχαγό Γ. Κατεχάκη, και τον βοηθό του λοχία Μυχ. Χριστόπουλο. Στις 11 Νοεμβρίου 1907, εορτή του πολιούχου του Ηρακλείου Αγίου Μηνά, η Εκπαιδευτική Δμοιρία πήγε στη μητρόπολη της πόλης, παρατάχθηκε μέσα στον ναό και παρακολούθησε ως τμητική φρουρά με εφ' όπλου λόγχη τη λιτανεία που ακολούθησε.

Και πάλι οι εφημερίδες²⁸ σχολίασαν το γεγονός:

«Η Δμοιρία πολιτοφυλάκων υπό τον ανθυπολοχαγόν Κατεχάκη παρετάχθη την παρελθούσαν Κυριακήν, εορτήν του Αγίου Μηνά, εν τη εκκλησία, κατά την θείαν λειτουργίαν. Η πρώτη, ούτως ειπείν, επίσημος εμφάνισις της Πολιτοφυλακής μας, εδαμιάσθη παρά πάντων, καθότι και το βάδισμα και η στάσις των στρατιωτών επεδείκνυν στρατόν τελείως κατρητισμένον και προέτους τουλάχιστον γυμναζόμενον. Τα ταχέα ταύτα αγαθά αποτελέσματα

28. Εφημ. Ηρακλείου «Ελπίς», έ. της 14/10/1907

οφείλονται εις τον άοκνον ζήλον και προθυμίαν, τόσον των υπαξιωματικών και αξιωματικών, όσον και των πολιτοφυλάκων».

Η εκπαιδευση του Πεζικού διέφερε αρκετά από τη σημερινή. Επέμεναν σε πολλά θαδίσματα και στο τροχάδην για τη σκληραγωγία και αντοχή στις πορείες. Γινόταν επίσης πολλές ασκήσεις πυκνής τάξεως και μετασχηματισμοί. Όπως ανέφερε ο σχετικός Κανονισμός ασκήσεως: «η Διμοιρία συντάσσεται και ελίσσεται 1) εν παρατάξει, 2) επί 2 ζυγών και 3) εις φάλαγγα κατά τετράδας. Πορεύεται δε επί των οδών εις φάλαγγα κατά τετράδας, εις φάλαγγα κατ' ενομοτίας ή καδ' ημιδιμοιρίας και εξαιρετικώς κατά διάδας ή και κατ' άνδρα».

Ο Λόχος, μεμονωμένος ή ενταγμένος στο Τάγμα, εκπαιδευόταν σε ασκήσεις ελιγμών 1) σε ανεπτυγμένη παράταξη 2) σε φάλαγγα λόχου, 3) σε φάλαγγα κατά τετράδες και 4) σε παράταξη διμοιριών κατά τετράδες. Υπήρχε και η φάλαγγα πορείας και ασκήσεις μάχης (επίδραση, άμυνα). Το Τάγμα επίσης εκπαιδευόταν σε ασκήσεις ελιγμών (συντάξεις, μετασχηματισμούς, παράταξη κατά φάλαγγες, σε φάλαγγα τάγματος, ανεπτυγμένο ή αδρόο, σε φάλαγγα πορείας) και σε ασκήσεις μάχης.

Ός προς τις ασκήσεις μάχης, η Διμοιρία και ο Λόχος εκπαιδευόταν σε ακροβολισμούς, προχώρηση, προσπέλαση, επίδραση και άμυνα, καθώς επίσης και σε εγκαταστάσεις εμπροσθοφυλακής και προφυλακών. Τότε γινόταν πολλές εφ' ενός ζυγού, επί δύο, τριών και τεσσάρων ζυγών, σε όρδια στάση, γονατιστή και πρηνηρόν. Πορείες γινόταν με το όπλο επ' ώμου κατά τον βάδην δηματισμό (μέσα σε κατοικημένες περιοχές, κατά τις εκκινήσεις και στάσεις κλπ.) και αναρτημένο κατά το θαδίσμα, που γινόταν σε διάφορες οδούς έξω από τις έδρες των Ταγμάτων (Χανιά και Ηράκλειο).

Την 1η Φεβρουαρίου 1908, οι εκπαιδευόμενοι υποψήφιοι στην Εκπαιδευτική Διμοιρία υποβλήθηκαν σε εξέταση στις ασκήσεις, αλλά ονομάσθηκαν υποδεκανείς μόνο οι 29, οι οποίοι και προήχθηκαν σε δεκανείς αργότερα και τοποθετήθηκαν σε διάφορους Λόχους. Λίγο αργότερα εκλήθηκαν για κατάτα-

ξη οι κληρωτοί της κλάσεως του 1908, ενώ δημιουργήθηκαν στους Λόχους «Σχολεία Γραμμάτων», για να μάθουν ανάγνωση, γραφή, πρόσδεση, αφαίρεση, οι αγράμματοι πολιτοφύλακες που ήταν περίπου οι μισοί.

Τον Απρίλιο του 1908 ο Αρχηγός της Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής, ταγματάρχης Ανδρέας Μουφερράτος πήγε στο Ηράκλειο και επιθεώρησε το εκεί Τάγμα. Πολύ παραστατική είναι η περιγραφή σε τοπική εφημερίδα²⁹:

«Την εσπέραν της Πέμπτης (3ης Απριλίου) ήλθεν ο Αρχηγός της Πολιτοφυλακής και κατέλυσεν εις το ξενοδοχείον “Κνωσός”, όπου τον επεσκέφθησαν εν σώματι άπαντες οι κ.κ. αξιωματικοί. Την επαύριον (4 Απριλίου), ώραν 9.30 π.μ. μετέβη εις τον Στρατώννα, προς επιθεώρησιν των ανδρών του Τάγματος. Λεπτομερής ήτο η εξέτασις. Εξέφρασε την πλήρη ευαρέσκειάν του. Η πρόοδος υπερέβη πάσαν προσδοκίαν. Την επαύριον (5 Απριλίου), ώραν 8.30 π.μ. το Τάγμα υπό τον κ. Μάνεσση ήρχισε παρατασσόμενον εις την Πλατείαν Πρίγκιπος Γεωργίου (Τρείς Καμάρες, Ελευθερίας). Παρατάχθη εν ανεπτυγμένη τάξει 9 π.μ. Εφθασεν ο Αρχηγός έφιππος, συνοδευόμενος υπό του υπασπιστού του κ. Αξελού. Ο Διοικητής τω έδωκεν αναφοράν. Διετάχθη άμέσως η αραίωσις των ζυγών. Ο αρχηγός επεθεώρησεν έφιππος, διελθών προ αμφοτέρων των ζυγών, συνοδευόμενος υπό του Διοικητού, του Υπασπιστού του και του Υπασπιστού του Διοικητού ανθυπολοχαγού Κατεχάκη Γ., όστις μετέφερε τας διαταγάς εις τους Λόχους. Έπειτα έκαστος Λόχος εξετέλεσεν ασκήσεις χωριστά. Πρώτος εκλήθη ο υπό τον κ. Παπαδόπουλον πρώτος (1ος) Λόχος, όστις και εξετέλεσε λίαν επιτυχώς ασκήσεις πυκνής τάξεως Λόχου μετά μεγάλης κανονικότητας, λαβών πάντας τους υποδειχθέντας αυτώ σχηματισμούς. Είτα εκλήθη ο υπό τον κ. Δάσιον τρίτος (3ος) Λόχος, όστις διετάχθη να εκτελέσθαι ασκήσεις ατομικής εκπαιδεύσεως. Και αι μεν δύο Δημοιρίαι εξετέλεσαν ασκήσεις ευκαμψίας μεδ’ όπλου, αι δε έτεραι δύο ασκήσεις λογχομαχίας τελείως επιτυχούσας. Μετά εκλήθη ο υπό τον κ. Σκυρόν 4ος Λόχος, όστις μετά θαυμαστής κανονικότητας εξετέλεσε κινήσεις τινάς Λόχου και οπλασκίας. Τελευταίος εκλήθη ο υπό τον κ. Ζητουνιάτην δεύτερος (2ος) Λόχος, όστις εξετέλεσε μετά ακριβείας και πρωτοφανούς κανονικότητας ασκήσεις Λόχου και ατομικής εκπαιδεύσεως. Άπαντες οι Λόχοι προ του πέρατος των υφ’ ενός εκάστου γιγνομένων ασκήσεων, εξετέλουν οπλασκίας και βημα-

29. Εφημ. Ηρακλείου «Ελπίς» ρ. της 10/4/1908

τισμούς. Μετά ταύτα ολόκληρον το Τάγμα, υπό την διεύθυνσιν του κ. Μάνε-
στ, εξετέλεσεν ελιγμούς τινάς τάγματος, μεθ' ό παρήλασε προ του κ. Αρχηγού.

Μετά το πέρας της επιθεωρήσεως προσεφέρθη τω Αρχηγώ υπό των κ.κ. Αξιωματικών εν τω εντευκτηρίω αυτών ποτήριον καμπανίτου, όστις εν προ-
πόσει εξέφρασε και πάλιν τοις κ.κ. Αξιωματικοίς την πλήρη του ευχρέσκειαν
διά την έκπληξιν ήν τω επροξένησαν εκπαιδεύσαντες τελείως εν ελαχίστω
χρονικώ διαστήματι τους υπ' αυτούς άνδρας. Ο κ. Αρχηγός το εσπέρας του
Σαββάτου (5 Απριλίου) ανεχώρησε. Το Τάγμα ασχολείται εις την βολήν, έχει
δε εκτελέσει ήδη βολήν νεοσυλλέκτων.

Ας σημειωθεί ότι οι Λόχοι εκτελούσαν την εκπαιδευτική βολή (σκοποβο-
λή), από ελαττωμένη απόστασιν (30μ., 60 μ., και 100 μ.). Βολές γινόταν σε
διάφορες τοποθεσίες καθώς και στο Σκοπευτήριον που είχαν ιδρύσει οι Άγγλοι
στο Ηράκλειον, 2 χιλμ. δυτικά του ποταμού Γιόφυρου, προς την εκεί παραλία.

Τον Απρίλιο του 1908 και πάλι η εφημερίδα «Ελπίς» με τον τίτλο «Υπό-
μνησις» έγραφε: «Η Πολιτοφυλακή ευρίσκεται από έτους τελείως οργανωμέ-
νη. Οι νέοι κληρωτοί, νέοι άλκμοι και ενδουσιώντες, προσέρχονται και πάλιν
όπως καταταχθώσιν υπό τας σημαίας της Πατρίδος...». Και κατέληγει: «Δια-
τίθεν αποσύρονται τα διεδνή στρατεύματα (ως υπεσχέθησαν αι Δυνάμεις), αλ-
λά και αυξάνονται».

Το Πάσχα του 1908 γιορτάσθηκε εν σώματι στην Πολιτοφυλακή με οβε-
λίες και χορούς μέχρι αργά το βράδυ. Ανετέθη στο Σώμα η φρούρηση των φυ-
λακών και των δημοσίων καταστημάτων στις πόλεις, καθήκον ως τότε της
Χωροφυλακής, ενώ ο 2ος Λόχος του Τάγματος του Ηρακλείου πήγε στο Ρέ-
θυμνο, για ανάληψη ανάλογων καθηκόντων.

Στις 28 Απριλίου 1908 ο Υπατος Αρμυστής Αλ. Ζαΐμης επιθεώρησε
στα Χανιά το 1ο Τάγμα στο Πεδίον του Άρεως, συνοδευόμενος από τον Αρχηγό
της Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής και από τον Αρχηγό των Διεδνών
Στρατευμάτων συνταγματάρχη Λουμπάνσκυ. Το Τάγμα ήλθε στα Χανιά
για επιθεώρηση από το φρούριο Ιτζεδίν στο Καλάμι, στο οποίο στρατώνιζό-
ταν. Για το πώς πήγε η επιθεώρηση μας πληροφορεί το παρακάτω συγχαρη-
τήριο έγγραφο³⁰ προς το Αρχηγείο της Πολιτοφυλακής και Χωροφυλακής:

30. Αριθ. Πρωτ. 2.286/29-4-1908

Κύριε Αρχηγέ,

Η χθεσινή επιδεώρησις του Ιου Τάγματος της Πολιτοφυλακής εν τω Πεδίω του Άρειως ικανοποίησε πλήρως τας δικαιολογημένας, άλλως τε, προσδοκίας παντός Κρητός. Επίλεκτοι Αξιωματικοί, κατελθόντες εκ των τάξεων του στρατού της μητρός Ελλάδος εις την Πατρίδα μας, αφωσιώθησαν μετά

πατρικής στοργής και πλήρους συναισθήσεως του Εθνικού των καθήκοντος εις την στρατιωτικήν μόρφωσιν των πρώτων στρατιωτών της Νήσου. Μετά πεποιθήσεως δε χειρισθέντες το καλόν υλικόν, όπερ η πρώτη ηλικία της νεότητός μας ενεπιστεύθη εις

τας χείρας των, παρήγαγον τους αγλαούς καρπούς τους οποίους άπασαι αι αρχαί και ο λαός της πρωτεύουσας χειροκροτών υπό εθνικού ενθουσιασμού εχαιρέτισαν χδές μετ' εθνικής υπερηφάνειας εν των Πεδίων του Άρειως. Υμείς δε προ ολίγων ημερών είχετε την ευχαρίστησιν ν' αποδυναμάσητε εν Ηρακλείω τους αυτούς καρπούς κατά την επιδεώρησιν του 2ου Τάγματος της Πολιτοφυλακής. Διά της στρατιωτικής ταύτης αληθούς μορφώσεως των πρώτων κληρωτών της Πατρίδος τίθεται ασφαλής η βάση της ταχυτέρας επιλύσεως του εθνικού ημών ζητήματος. Τούτου ένεκα, πλήρης πεποιθήσεως διά την εγγυτάτην εθνικήν αποκατάστασιν της αγαπητής μας Κρήτης, εκφράζω Υμίν και δι' Υμών εις άπαντας τους Αξιωματικούς, Υπαξιωματικούς και στρατιώτας των δύο Ταγμάτων της Πολιτοφυλακής τας θερμάς μου ευχαριστίας και τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια επί τη διά του άόκνου ζήλου και του Πατριωτικού ενθουσιασμού πάντων επιτελεσθείση Εθνική εργασία.

Εν Χανίοις τη 29 Απριλίου 1908

Ο Επί των εσωτερικών σύμβουλος

Χ. Πωλογιώργης

Τον Μάϊο του 1908 τα Τάγματα της Πολιτοφυλακής εξέλεξαν τους άριστους σκοπευτές τους, για να μετάσχουν στους διεθνείς σκοπευτικούς αγώνες, που οργανώθηκαν στα Χανιά στις 16 και 17 Μαΐου. Στους Αγώνες, στους οποίους παρέστη και ο Υπατος Αρμοστής, μετέσχε η Πολιτοφυλακή, η Χωροφυλακή, Ρώσοι, Άγγλοι, Ιταλοί και Γάλλοι των διεθνών στρατευμάτων.

Τα σκοπευτικά αποτελέσματα των μετασχόντων πολιτοφυλάκων ήσαν εξαιρετικά και απέσπασαν τους επαίνους ακόμη και των ξένων.

Τα επαινετικά σχόλια στον Τύπο συνεχίζονται. Σε κύριο άρθρο με τον τίτλο «Χαλκέντερον», η εφημερίδα «Ελπίς»³¹ σημειώνει:

«Μην και πλέον ίσως έχει παρέλθει ἀφ' ὅτου η Πολιτοφυλακή ανέλαβε την φρουρήσιν και με περιπολίας επιβλέπει την τάξιν με ὄμμα Ἀργού και πόδας χαλυβδίνους. Οἱ αγρόται μετεβλήθησαν εἰς τελείους στρατιώτας, ευσταλείς και καθαροτάτους, ἀμέμπτους, την περιβολήν υπερηφάνους το ἥθος και αυστηροῦς τηρητάς των Νόμων και Κανονισμών. Πορεύονται ευτυχεῖς, πετώντες με τα εἴκοσιν (20) ἔτη των, υπερήφανοι δια το βάρος του ὅπλου των, και η φυσιογνωσίη των, ἀντί να τους βαρύνη, τοῖς δίδει πτερὰ εἰς τους πόδας και ἀπό το σφίξιμο ἢ το ἀγκάλιασμα του κοπάνου ἀντλούσιν ἀκατάβλητον ἰσχύν και δύναμιν, ὡς ἀπό ηλεκτρικῆς πηγῆς. Πορεύεσθε πειθαρχοῦντες χαλκέντεροι. Το γέρας του μέλλοντος εἰς σας ἀνήκει».

Τον Οκτώβριο του ἰδίου ἔτους η Εκτελεστική Επιτροπή ἐκφράζει και ἐπίσημα με σχετικό Διάταγμα³² την πλήρη ευαρέσκειά της στους ἀπολυόμενους (την 1 - 11 - 1908) κληρωτοῦς της πρώτης κληθείσας κλάσεως του 1907:

Η Εκτελεστική Επιτροπή

Απολυομένων των τάξεων των Ταγμάτων των κληρωτῶν της παρελθούσης απογραφῆς 1907 την 31 τρέχοντες Δεκεμβρίου, κατόπιν μάλιστα τριμήνου υπηρεσίας της ἐφεδρείας ἅμα μετά την ἐναύσιον ὑψηλῶν των, προκληθείσης ὑπό των τελευταίων ἐθνικῶν ἀναγκῶν της Πατρίδος, ἐκφράζομεν αὐτοῖς την πλήρη ἡμῶν ευαρέσκειαν, καθ' ὅσον, σπεύσαντες προθύμως εἰς την φωνήν της Πατρίδος και ευτυχίσαντες πρώτοι αὐτοί, κατόπιν τόσον ἀπαρμιλλῶν ἀγῶνων και μεγάλων θυσιῶν, να ἀποτελέσωσι την πρώτην τακτικὴν ἢ στρατιωτικὴν δύναμιν Αὐτῆς, συνετέλεσαν σπουδαίως διὰ της ἀπεριορίστου ἀφοσιώσεώς των, της εὐδοκίμου υπηρεσίας των και της εἰς το καθήκον ἀπαρεγκλίτου ἐμμονῆς, προς ἐπιτάχυνσιν της ἐπικειμένης ἤδη ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως της ἰδιαιτέρας αὐτῶν Πατρίδος, τεκμηριώσαντες και αὖτις τα αὐτὰ γενναῖα αἰσθήματα κατ' αὐτάς, καθ' ὅτι, ὑφισταμένων εἰσέτι των αὐτῶν

31. Εφημ. Ηρακλείου «Ελπίς» ἑ. της 20/6/1908

32. Αριθμ. Διατ. 232/19-12-1908

της Πατρίδος αναγκών και απαραίτητου αποβαίνοντος όπως αριθμός τις των απολυομένων παραμείνη εiséti ένα μήνα εν τοις όπλοις, ο αριθμός ούτος αποτελέσθη εξ αυδορμήτως τοιαύτην επιθυμίαν δηλωσάντων ανδρών.

Το παρόν κοινοποιηθήτω δι' ημερησίας διαταγής των στρατιωτικών του τόπου αρχών, δημοσιευθήτω εν τη εφημερίδι της κυβερνήσεως και αναγραφήτω εν τοις ατομικοίς διβλιαρίοις των ούτως απολυθησομένων.

Εις τον επί των Εσωτερικών Επίτροπον ανατίθεται η δημοσίευσις και εκτέλεσις του παρόντος, όστις και θέλει ορίσει τον τύπον της εν τοις ατομικοίς διβλιαρίοις των απολυθησομένων καταχωρήσεως.

Εν Χανίοις τη 19 Δεκεμβρίου 1908

Ο Πρόεδρος
Αλ. Μιχελιδάκης

Τα μέλη
Ελ. Κ. Βενιζέλος
Μ. Πετυχάκης
Εμμ. Λογιάδης
Χ. Πωλογεώργης

Τον Δεκέμβριο του 1908 τα Τάγματα της Πολιτοφυλακής μετωνομάσθησαν σε Τάγματα Πεζικού εν Κρήτη και το Αρχηγείο Χωροφυλακής και Πολιτοφυλακής μετωνομάσθησε σε Ανωτέρα Διοίκηση της Χωροφυλακής και των Ταγμάτων Πεζικού.

Το 1909 έφυγαν από την Κρήτη τα διεθνή στρατεύματα και αμέσως την επομένη, η Ελληνική σημαία υψώθηκε παντού στην Κρήτη. Στις 21-7-1909 εκδόθηκε το παρακάτω Κανονιστικό Διάταγμα:

Κανονιστικόν Διάταγμα
Η Εκτελεστική Επιτροπή

Έχοντες υπ' όφιν το υπό χρονολογίαν 30 Σεπτεμβρίου 1908 ψήφισμα της Βουλής των Κρητών,
αποφασίζομεν:

Άρθρον 1. Η Εθνική Σημαία ανυψούται, καθ' εκάστην μεν επί του φρουρίου, κατά τας Κυριακάς δε και λοιπάς κεκανονισμένας επί του Κυβερνητικού μεγάρου, του καταστήματος της Ανωτέρας Διοικήσεως Χωροφυλακής και Ταγμάτων Πεζικού, των Νομαρχιών, των Δημαρχείων, των Τελωνείων, των Λιμεναρχείων και των Σταθμών της Χωροφυλακής.

Άρθρον 2. Τα Τάγματα του Πεζικού έχουν την Εθνικήν σημαίαν με την εικόνα του Αγίου Γεωργίου εν τω μέσω, την οποίαν φέρουν κατά τας οριζόμενας εν τοις Κανονισμοίς περιστάσεις.

Εν Χανίοις 21 Ιουλίου 1909

Ο Προεδρεύων
Ελευθ. Κ. Βενιζέλος

Τα μέλη
Εμμ. Λογιάδης
Χ. Πωλογιώργης
Μ. Πετυχάκης

Όπως είναι γνωστό, στις 23 - 7 - 1909 διεθνές άγλημα 250 ανδρών αποδιβάσθηκε στα Χανιά και απέκοψε τον ιστό της Ελληνικής σημαίας στο φρούριο Φιρκά.

Στα τέλη Ιουνίου του 1910 η Συνέλευση των Κρητών με ψήφισμά της³³ όρισε τη δύναμη των Ταγμάτων Πεζικού σε 1.229 άνδρες.

Ψήφισμα

Η Συνέλευσις των Κρητών ψηφίζει:

Η τακτική δύναμις των Ταγμάτων του Πεζικού ορίζεται διά το έτος 1910 - 1911 εις 1.299 αξιωματικούς, ανθυπασπιστάς, υπαξιωματικούς, σαλπιγκτάς, υποδεκανείς και στρατιώτας, συμφώνως τοις προσηροτημένοις εις τον παρόντα νόμον πίναξιν.

Αύξησις της δύναμews ταύτης επιτρέπεται κατά τας προβλεπομένας περιπτώσεις υπό του Νόμου περί στρατολογίας και των περί του οργανισμού του στρατού και εφεδρείας νομοθετικών διαταγμάτων...».

Σημειώνεται ότι η δύναμη της Κρητικής Χωροφυλακής ήταν τότε συνολικά 1287 άνδρες.

Τον Νοέμβριο του 1910, επί πρωθυπουργίας Ελευθερίου Βενιζέλου, εισήχθησαν κατόπιν εξετάσεων στα Τάγματα Πεζικού δέκα λοχίες της Πολιτοφυλακής, πέντε από κάθε Τάγμα, στην Σχολή Υπαξιωματικών στην Αθήνα, που εκπαιδεύονταν τότε μαζί με τη Σχολή Ευελπίδων, και μετά από τριετή φοίτηση, και μάλιστα

33. Αριθμ. Ψήφισματος ΙΒ'26-6-1910

πριν από τη συμπλήρωσή της, εξ αιτίας της έκρηξης του Α' Βαλκανικού πολέμου (17-9-1912), εξήλθαν από τη Σχολή με το βαθμό του ανθυπολοχαγού. Ήταν οι πρώτοι Κρήτες αξιωματικοί, που προήλθαν από τον πρώτο τακτικό στρατό της Κρήτης. Για την εισαγωγή τους στη Στρατιωτική Σχολή της Ελλάδας είχε διαμαρτυρηθεί η Τουρκία, που είχε την επικυριαρχία της Κρήτης, αλλά της δόθηκε η απάντηση ότι δήθεν οι Κρήτες αυτοί εισάγονται ως ακροατές και όχι ως υπήκοοι Έλληνες.

Στις 18 - 9 - 1912 κηρύχθηκε επιστράτευση και στην Κρήτη, όπως και στην ελεύθερη Ελλάδα και αμέσως κατέκλυσαν τους Στρατώνες των Ταγμάτων στα Χανιά και στο Ηράκλειο οι κληθέντες Κρήτες έφεδροι. Παρά τις αντιρρήσεις των Διεθνών Δυνάμεων, που απαγόρευαν την αναχώρησή τους για την Ελλάδα, οι έφεδροι έφευγαν τη νύχτα, επιβιβαζόμενοι σε πλοία από τα λιμάνια των Χανίων και του Ηρακλείου. Η πρώτη αποστολή έφθασε στην Ελλάδα στις 4 - 10 - 1912 και ακολούθησαν κι άλλες. Στον Πειραιά τους υποδέχονταν, ύστερα από σχετική εντολή, αξιωματικοί, μεταξύ των οποίων και οι νέοι Κρήτες ανθυπολοχαγοί. Ελλείψει αξιωματικών, στρατώνων και εφοδίων, καθυστέρωσε η οργάνωση του Συντάγματος των Κρητών, σιγά σιγά όμως συγκροτήθηκε το 1ο Ανεξάρτητο Τάγμα Κρητών το οποίο και μετείχε στους πολέμους στη Μακεδονία.

Στην Κρήτη, στις 14 - 10 - 1912 κλήθηκαν στα όπλα από την πρώτη σειρά εφεδρείας της Χωροφυλακής οι αφυπηρετήσαντες υπαξιωματικοί και χωροφύλακες. Με Διάταγμα ορίσθηκε η τακτική δύναμη της Χωροφυλακής για το έτος 1912 - 1913 (1.415: αξιωματικοί, υπαξιωματικοί, χωροφύλακες, μαθητευόμενοι, φαρμακοποιοί κλπ.), ενώ η τακτική δύναμη των Ταγμάτων Πεζικού για το ίδιο έτος ορίσθηκε σε 1.249 αξιωματικούς, ανθυπασπιστές, υπαξιωματικούς, δεκανείς, σαλπιγκτές, υποδεκανείς και οπλίτες.

Από τον πρώτο τακτικό στρατό της Κρήτης, σχηματίσθηκαν οι Μονάδες εκείνες που προστέθηκαν στο στρατό του ελεύθερου Ελληνικού Κράτους και μετείχαν στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912 και 1913. Οι Μονάδες αυτές ήταν το 1ο Ανεξάρτητο Σύνταγμα Κρητών με διοικητή τον αντισυνταγματάρχη Λάμπρο Σινανιώτη και το 1ο Ανεξάρτητο Τάγμα Κρητών με διοικητή τον ταγματάρχη Γ. Κολοκοτρώνη.

Και οι δύο μονάδες είχαν εντυπωσιακή δράση σε όλα τα μέτωπα αλλά και αρκετές απώλειες. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 1ο Ανεξάρτητο Τάγμα Κρητών, ενταγμένο στο 1ο Ευζωνικό Σύνταγμα είχε και τις μεγαλύτερες απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες, σε σύγκριση με όλες τις Μονάδες του Ελληνικού

Στρατού. Από τους χίλιους άνδρες που είχε στην αρχή του πολέμου, παρέμειναν παρατάξιμοι μετά την τελευταία μάχη³⁴ μόνο πενήντα.

Αλλά και σε άλλες Μονάδες του Ελληνικού Στρατού έστειλε ενισχύσεις η Κρήτη. Και το έργο της ετοιμασίας και αποστολής των ενισχύσεων εκτελούσαν τα Έμπεδα τάγματα, τα οποία διαδέχθηκαν τις μονάδες που είχαν φύγει για τον πόλεμο. Τα αρχικά 2 Τάγματα της Πολιτοφυλακής υπήρξαν το βασικό φυτώριο.

Όλοι αυτοί οι γεμάτοι ενθουσιασμό και πατριωτικά συναισθήματα, άριστα εκπαιδευμένοι στρατιώτες, συνετέλεσαν στο να ελευθερωθούν οι μέχρι τότε σκλαβωμένες Ελληνικές πατρίδες, η Ηπειρος, η Μακεδονία, η Δυτική Θράκη και τα Νησιά του Αιγαίου, να αναγνωρισθεί και επίσημα η Κρήτη ενωμένη και αυτή με την Μητέρα Πατρίδα και να διπλασιασθεί έτσι η χώρα. Ήταν η μεγάλη συμβολή τους στη διαμόρφωση της Νέας Ελλάδας.

Βιβλιογραφία:

- Επίσημος Εφημερίς της Κρητικής Πολιτείας
- Κρητικός Τύπος της εποχής
- Αλεξάκη Ι. Σ.: Ο πρώτος στρατός της Κρήτης, η Κρητική Πολιτοφυλακή

34. Στις 14-7-1913